

İLKOKUL VE ORTAOKUL DERS KİTAPLARININ FİZİKSEL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Dr. Ayşe AYÇİÇEĞİ* / Prof.Dr.Ayla OKTAY**

Türk eğitim sisteminde ilkokuldan başlayıp üniversiteye kadar bazı derslerin her yıl okutulmasına rağmen öğrencilerin bu derslerle ilgili yeterli bilgiye sahip olamaması, öğrencinin derslere ilgisizliği, çoğunun okulu sıkıcı yerler olarak sistemimizdeki ne tür eksiklikler bizi bu noktaya getirmiş olabilir? Öğrenciyi başarısızlığa iten çeşitli nedenler üzerinde durulmaktadır, örneğin, Özakpınar (1986) ferdi kapasite, sosyal yapı, öğretim programları ve metotlar ve öğretim dilinin keşmekeş içinde oluşu ile ilgili sebeplerin birinin veya birkaçının Türkiye'deki bir öğrencinin başarısızlığa sebep olduğunu belirtmekte ve öğrencinin başarılı olması için öğretim programları ve metotları hazırlanırken bilgilerin mahiyetinin çocuğun olgunluk seviyesine ve kavrama kapasitesine uygun olması gerektiği üzerinde durmaktadır (Özakpınar, 1986).

Demek ki öğrenciyi başarısızlığa iten sebeplerden biri belki de en önemlilerinden biri olan öğretim programları ve metotları yani ders kitapları ve dersin verişi biçiminin öğrencinin seviyesine uygun olması öğrencinin okula karşı tutumunu etkilemekte ve böylece çocuğun kaderini değiştirebilmektedir, özellikle ders kitaplarının uygun olmamasının bir dersi olumsuz hale getirebildiği, öğrencilerin dersten kopmalarına, öğrenmekten soğumalarına, düşüncelerinin bloke olmasına ve strese kapılmalarına neden olabildiği ve bilimsel olmak telaşı ile aşın bir soyutlama, bir sürü kavram ve tanımlar kullanıldığı üzerinde durulmaktadır. Aynı zamanda Vester böyle yanlış yazılmış bir çok ders kitabı bulunduğunu söylemektedir (Vester, F, 1994, ss. 184-185). Acaba Türkiye'de okutulan ders kitapları ne durumdadır? Bu nedenle bu makalede tanımada uyarının işitsel, görsel ve anlamsal özelliklerinin etkisinin yaşa göre değişip değişmediğinin araştırıldığı (Ayçiçeği, A, 1996) çalışmadan elde edilen veriler ışığında ilkokul ve ortaokul ders kitapları durumu gözden geçirilecek ve görülen eksiklikler üzerinde durulacaktır.

ilkokul ve ortaokul öğrencilerinden oluşan 425 deneği kapsayan ve uyarının tanınmasında uyarının hangi özelliklerinin etkili olduğunun araştırıldığı doktora çalışmada işitsel, görsel ve anlamsal özelliklerin hepsinin tanımada etkili olduğu ve bilginin verilmesinde uyarının fiziksel ve anlamsal özelliklerinin hepsinin tanımada etkili olduğu ve bilginin verilmesinde uyarının fiziksel ve anlamsal özelliklerin birlikte verilmesinin etkili olacağını göstermiştir (Ayçiçeği, A, 1996). Kısacası, bu çalışmada sınıflar ilerledikçe anlamsal özelliklerin fiziksel özelliklere göre daha önemli hale geldiği yaygın yaklaşımın tersine anlamsal özelliklerin yanı sıra işitsel, görsel gibi dış özelliklerinde tanımada etkili olduğu görülmüştür. Çalışmadan elde edilen veriler bilginin verilmesinde ne kadar çok duyu organı kullanılırsa tanımının o kadar doğru olacağını, ilkokul ve ortaokuldaki öğrencilerin de benzer zihinsel süreçleri geçirdiğini göstermektedir.

* İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

** Marmara Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitim Bölümü

Acaba mevcut ilkokul ve ortaokul kitaplarında bilginin verilmesinde nasıl bir yol takip edilmektedir?

ilkokuldaki derslerin mihver dersler ve ifade ve beceri dersleri olmak üzere iki ana kategoriye (Çağlar, A, 1992, s.186) ayrılması nedeniyle, bu çalışma kapsamında incelenecek ilkokul ve ortaokul ders kitaplarının seçilmesinde bu kriter göz önüne edinmiştir. Bu çalışma kapsamında mihver dersler olarak kabul edilen ilkokulun ilk üç sınıfında okutulan hayat bilgisi (M.E.B, 1991, 1992), son iki sınıfında yer alan sosyal bilgisi (M.E.B, 1990) ile ifade ve beceri dersleri kapsamında yer alan Türkçe (M.E.B, 1990a; özoğuz, I, 1994, 1994a; Uygun, S, Arslan, A, 1994) ve matematik (Tekişik, H, H, 1992, 1992a, 1994) ders kitapları, ortaokulda da ilkokula paralel olarak matematik (Aksu, S, 1994, 1994a) ve türkçe (Yıldız, N, 1994) ders kitapları ile mihver ders olarak belirtilen fen dersinin kitabı (Kaya ve ark., 1994) seçilerek incelenmiştir. İlkokul ve ortaokul kitaplarının incelenmesinde kapağın ve iç sayfaların resimli olması, kağıdın cinsi, harflerin puntosu gibi dış özellikler. Milli Eğitim Bakanlığı'nın amaçlarına uygunluğu gibi iç özellikler kriter alınarak kitaplar analiz edilmiştir.

ilkokul ve ortaokulda okutulma ders kitaplarını nasıl olması gerektiğiyle ilgili kurallar incelendiğinde oldukça detaylı kuralların olduğu görülmektedir.

örneğin, M.E.B tebliğler dergisinde yazılan ders kitaplarının incelemeyen geçmesi ve okullarda okutulması için; metin kısımlarının başlıklar dışında kalan bölümlerinde (resim altı yazıları, dip notlar, vb, hariç) kullanılan yazıların puntoları incelendiğinde ilkokuldan ortaokula doğru her eğitim kademesinde kitaplarda aranılan punto büyüklüğünün düştüğü görülmektedir, (ilkokul 1=24, ilkokul 3=14, ilkokul 4=12, ilkokul 5=11, daha üst düzeylerde=10 punto), (M.E.B, 1993, ss:463-464).

incelenen ilkokul ve ortaokul matematik, Türkçe, hayat bilgisi kitaplarının puntoları incelendiğinde ise belirtilen kurallara uygun şekilde yazıldığı görülmektedir, ilk yıllardaki ders kitaplarında yazıların puntosu arasındaki fark belirginken 4 ve 5. sınıf kitaplarının, puntosu arasında 1 puntoluk fark olduğu için hemen hemen yazılar aynı büyüklükte algılanmaktadır. Aynı zamanda ilkokulun son yıllarındaki ders kitaplarında kullanılan puntoların ilk yıllara nazaran daha küçük olduğu ve ortaokul kitaplarındaki puntolarının ise oldukça küçüldüğü dikkat çekmektedir. Ortaokul 2. sınıf Fen Bilgisi ve ortaokul 3. sınıf Türkçe kitaplarının puntosu karşılaştırıldığında eğitimde 1 yıl fark olmasına rağmen puntunun küçüldüğü görülmektedir. Genelde puntolar incelendiğinde ilkokul 4 ve 5. sınıf kitaplarının puntosunun ortaokul dönemi içinde de kullanılmasının yararlı olacağını düşündürmektedir. Eğitim yılları ilerledikçe puntunun küçülmesinin bilimsel bir mantığı olup olmadığı tartışılmalıdır. Puntunun küçülmesinin belki de tek yararı kitabın maliyetinin düşmesi nedeniyle ekonomik açıdan olabilir. Oysaki doktora çalışmamdan elde ettiğim verilere dayanarak metnin görsel, işitsel ve anlamsal özelliklerin hepsinin hem ilkokul hem de ortaokul yıllarında etkili olması nedeniyle her eğitim düzeyinde ders kitaplarının yazımında hem dış özelliklere hem de anlama önem verilmesi gerekmektedir. Kullanılacak metne uygu resimlerle zenginleştirerek hem görsel özelliklerin, hem de metnin yüksek sesle okutulması sağlanarak işitsel özelliklerin ve analiz edici sorularla anlam kuvvetlendirilerek işlenen dersler çocukların anlamaları açısından yararlı hale getirilebilir.

Tebliğler dergisinde fiziksel özellikler açısından önemli olan satır aralarının ne kadar olması gerektiğiyle ilgili bir bilgiye olmayıp her sayfada kaç satır olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Her sayfada kaç satır olması gerektiği ile ilgili kurallar incelendiğinde de; eğitim seviyesi yükseldikçe bir sayfada olması gereken satırların sayısının arttığı dikkat çekmektedir (ilkokul 1. sınıflar için yazılan kitaplarda 10, ilkokul 4. ve 5. sınıflar için yazılan kitaplarda 20, daha üst öğrenim kademesi için yazılan kitaplarda 22 satır bulunur), (M.E.B, 1993, s.264).

İncelenen okul kitaplarında ise satır aralarının hemen hemen hepsinde aynı olduğu sadece puntoların farklılaştığı dikkat çekmektedir. Burada düşünülmesi ve sorgulanması gereken nokta hangi çalışma verilerine göre puntoların, satır aralarının küçültüldüğüdür. Acaba sadece ekonomik birtakım nedenler yüzünden mi ortaokulda okutulan ders kitapları ilkokulda ders kitaplarına göre dezavantajlı hale getirilmiştir?

Yine tebliğler dergisinde puntolar ön incelemede bir kriter olurken ön incelemeden geçen kitaplar konuların işlenişi, dil özellikleri, görsel düzen gibi ana başlıklarda esas incelemeye alındığı üzerinde durulmaktadır. Kitaplarda olması gereken görsel düzen incelendiğinde M.E.Bakanlığı'nın okuma parçalarıyla ilgili ilkokuldaki resimlerin, süs ögesi olmaması gerektiği ve resimlerin ilgi duyma, anlama, anlatma, çocuktaki resim gelişimini biçimlendirme ve hızlandırmada etkili ve vazgeçilmez ders araçları olduğu üzerinde durmakta ve bu özelliği 4. 5. sınıf Türkçe kitaplarındaki resimlerden yararlanma, genellikle ilk üç sınıftaki gibi olduğu söylenmektedir. Ayrıca bu resimlerden, okuma parçasının ilişkili bulunduğu ünite konusuna belge olabilmesi niteliğini taşımasını da gerektiği üzerinde durulmaktadır, (M.E.B, 1995, sl27). Görsel özelliklerin kitaplarda kullanılması ile ilgili Bakanlığın yaklaşımı hem görsel, hem anlamsal hafızayı güçlendirmeye yönelik olması bakımından olumludur. Çünkü resim sadece bir araç olarak görülmemekte resim yoluyla olanı kavranması hedeflenmektedir.

Resmin eğitim hayatındaki önemi nedeniyle M.E.Bakanlığı'nın belirlediği kriterler ve çalışmadan elde edilen verilere göre okul kitapları resimlendirilmeleri açısından incelenmiştir. Tekışık (1992, 1992a, 1994) tarafından yazılan ve şu anda ilkokullarda okutulan matematik kitapları incelendiğinde; 1.sınıf matematik kitabının her sayfasının (%100), ikinci sınıf matematik kitabının % 80,1'inin, 5.sınıf kitabının % 47'sinin resimlendirildiği görülmüştür. Aksu (1994, 1994a) tarafından yazılan ve şu anda ortaokul 1.sınıfta okutulan matematik kitabının % 37,3, ortaokul 3.sınıfta okutulan kitabının ise % 40'ında resim bulunmaktadır. Resimlerin içerikleri incelendiğinde ise ilk yıllarda daha somut kavramlarla uğraşıldığından sayıları öğrenme, toplama, çıkarma işlemlerini gösteren resimler daha anlamlıyken ilkokulun son yılları ve ortaokulu da ise komplike problemleri resimleştirmek güç olduğu için özellikle ortaokul kitaplarında genellikle alıştırma kısmında üçgen resimleri görülmektedir.

Kısacası matematik kitaplarında ilk yıllarda resimler yer alırken sınıf ilerledikçe resimlerin sayısının azaldığı dikkat çekmektedir. Hatta 5.sınıf matematik kitabındaki resimlerin niteliği de tartışılacak düzeydedir. Çünkü dört işlemin açık bir şekilde yapıldığı ve bu tip şeylerin renkli bir şekilde yapıldığı ve bu tip şeylerin renkli bir şekilde verildiği görülmektedir.

Hayat bilgisi kitapları incelendiğinde ise, 2.sınıf hayat bilgisi kitabının % 92,7, 3.sınıfta okutulan hayat bilgisi kitabının % 86,45'inin resimlendirildiği görülmektedir. 4.sınıf sosyal bilgiler kitabı incelendiğinde, kitabın % 62.19'unun resimlendirildiği dikkat çekmektedir. Kaya ve arkadaşları tarafından yazılan (1994) ve şu anda ortaokul ikinci sınıfta okutulan fen kitabının ise % 66.2'sinin resimlendirildiği görülmektedir.

İlkokul 1.sınıf Türkçe kitabında % 52, 2.sınıfta % 35, 4.sınıfta % 39,4, 5.sınıfta % 39,2, ortaokul 3.sınıfta % 14,8 oranında resim görülmektedir, (M.E.B, 1990; Uygun, S; Arslan, A, 1994; Özoğuz, I, 1994, 1994a, Yıldız, N, 1994).

Kısacası, sınıflar büyüdükçe kitaplarda yer alan resimlerin sayısı azalmaktadır. Oysa doktora çalışmamdan elde edilen veriler anaokulundan ortaokula kadar eğitimin her döneminde resimle birlikte ismin verilmesinin tanımada etkili olduğunu göstermektedir. Bu nedenle resim bir lüks ve süs aracı olarak düşünülmeden eğitimin her döneminde metni açıklamaya yönelik olacak şekilde kullanılmalıdır. Aynı zamanda M.E.Bakanlığı'nın tebliğler dergisinde resmin önemli bir araç olarak görmesine rağmen resim miktarıyla ilgili bir kriterinin olmaması ilginçtir. Özellikle matematik dersinin olabildiğince açıklayıcı hale getirilmesini sağlayacak şekilde resimlendirilme yoluna gidilmelidir. Üniversitede matematik dersi veren öğretim üyeleriyle yapılan görüşmelerde günümüzdeki ders kitaplarının eskiye nazaran hem resimlendirme hem içerik açısından daha iyi olduğunu fakat henüz gerek resimlendirme gerekse bilginin açısından dış ülkelerde okutulan matematik kitapları seviyesinde olmadığı söylenmiştir. Ülkemizde en zor ders olarak bilinen matematik dersinin her duyunun aktif bir şekilde kullanılarak ve bilginin akıcı bir şekilde verilerek kolaylaştırılması gerekmektedir. Bu nedenle özellikle ülkemizde matematik dersinin zor olduğu önyargısının yıkılması ve çocuklara bu dersin sevdirmesi için matematikçiler ve ressamardan oluşan bir grubun matematik kitaplarını anlaşılır bir şekilde resimlendirilmelerinin yararlı olacağı inancındayız.

Bunun yanı sıra görsel düzen olarak, genelde incelenen ilk ve ortaokul kitaplarında öğretilmesi amaçlanan kelimeler ise koyu renkle yazılmış olması ve başlıkların ise yine koyu renkli, metne göre daha büyük puntuyla yazılması öğrencinin dikkatinin metne çekilmesi açısından önemlidir. Aynı zamanda incelenen kitaplarda konuyla ilgili ve yeni öğrenilen kelimeler koyu renkle yazılmış olup görsel açıdan gerek renk, gerekse yazı puntosu olarak elverişli durumdadır.

M.E.Bakanlığı'nın önerdiği hayat bilgisi programı incelendiğinde ise gezi, gözlemlerin bunun yanı sıra çeşitli araç ve gereçlere ihtiyaç duyulduğu üzerinde durulmaktadır. Bu gerekli araçlar içinde çevrede gözden geçirilen hayvanlar, bitkiler, madenler, insan hayatı ile ilgili şeyler, yollar, yapılar, anıtlar, fabrikalar, sergiler, okuldaki tabiat köşeleri, okul uygulama bahçesi, akvaryum, saksılar, kafesler ve bunlar içinde yetiştirilen bitkiler, beslenen hayvanlar, kumaş ve deri örnekleri, metre, saat, kum masası, resimler, yazılar gibi çeşitli aletlerin yer aldığı görülmektedir. Gerek doğrudan doğruya gözlem ve inceleme ile elde edilen bilgileri tamamlamak, gerek bu yolla kazanılmayan bilgileri elde etmek için öğrencilerin seviyelerine uygun kitap, broşür, gazete ve dergi gibi türlü yayınlardan da yararlanmaları sağlanması gerektiği üzerinde durmaktadır, (M.E.B, 1995, ss. 188-89). Kısacası hayat bilgisi dersinin işlenmesinde gözlem ve incelemelerin ön planda olduğu görülmektedir.

M.E.Bakanlığı'nın önerdiği programda bütün duyu organlarının öğrenmede kullanılmasını amaçlanması bakımından ideal olduğu söylenebilir. Fakat ülkemizde birçok program incelendiğinde kurallara uygun ve mükemmel olarak görülmesine rağmen, uygulamada ise bahsedildiği gibi olmadığı bilinmektedir. Hayat bilgisi dersleri içinde aynı şeyi söyleyebiliriz. Yurdumuzda okulu ve öğretmeni olmayan yerler olduğu düşünülecek olursa bu amaçların yerine getirilmesinin oldukça güç olduğu söylenebilir. Aynı zamanda yapılan programların yararına öğretmenlerin inandırılması da programın uygulanması açısından önemlidir. Nitekim özel okullarda öğretmenlerin öğrencileri sınava hazırlama telaşı içinde oldukları köy okullarının ise öğretmen sıkıntısı ve imkanlarının elverişsizliği nedeniyle gezi ve gözlemin programda belirtildiği kadar ölçünde olmadığı aşıkardır. Bu amaçların gerçekleştirilmesi ülkenin ekonomik durumuyla ilişkili olup ileride amaçlanan programların uygulanabilecek durumda olması en büyük dileğimizdir. Bu nedenle mevcut durumda bu amaçlar doğrultusunda neler yapabiliriz düşünülmesi ve daha gerçekçi uygulamaların programlara konması daha yararlı olacaktır.

M.E.Bakanlığı'nın önerdiği öğrencilere dilbilgisi bakımından kazandırılacak davranışlar incelenecek olursa, 4. ve 5.sınıfta kelimelerin çağrışım yoluyla eş ve zıt anlamlarını bulabilmek, eşsesli sözcüklerin değişik anlamlarını söz içinde fark edebilme üzerinde durulduğu görülmektedir (M.E.B, 1995, ss:92-9S).

İncelenen Türkçe kitaplarının ilkokulun 1 ve 2. yıllarında çocuğun sözlü ve yazılı anlatımının gelişmesine yönelik kısımlar olduğu ve sorular kısmında verilen resmi anlatması istendiği görülmektedir. Böylece çocuğun sözel kabiliyetleri ve yazımı geliştirilmesi sağlanmaktadır. Aynı zamanda 1.sınıftan başlayarak parçayı anlaması, analiz etmesini pekiştirmeye yönelik kısımlar bulunmaktadır. 4.sınıfta öğretilmesi öngörülen eşanlamlıların öğretilmesiyle ilgili bilgilerin 2.sınıf Türkçe kitabında başladığı 4 ve 5.sınıfta eşsesli, eşanlamlı ve zıt anlamlı kelimelerin üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir.

M.E.Bakanlığı'nın önerdiği ilkokul matematik programı incelendiğinde ise, 1.sınıftan itibaren, varlıkları büyüklük ve küçüklük, uzunluk-kısalık, yüksekte-alçakta olmaları, uzakta-yakında olma bakımından ayırt edebilmesinin öğretilmesinin amaçları arasında olduğu görülmektedir, (M.E.B, 1995, ss 143-184). Matematik programının amaçları incelendiğinde, Türkçe programında 4 ve 5.sınıfta eş ve zıt anlamlarının anlaşılması üzerinde durulurken matematikte daha ilk yıllarda bu kavramlardan bahsedildiği görülerek bir çelişki görülmektedir. Kısacası ders programları hazırlarken dersler tek tek düşünülmemeli hazırlanan dersin birinin hedef davranışının gerçekleştirilmesiyle aynı hedef davranışın başka bir ders için gerçekleştirilmesi farklılaşmamalıdır.

Şimdi de tez çalışmasında elde edilen veriler eğitimin her aşamasında işitsel, görsel, anlamsal özelliklerin etkili olduğunu gösterdiğine göre, ilkokul ve ortaokul eğitim düzeyinde işitmeyele ilgili ne tür etkinliklere yer verildiğini inceleyelim.

M.E.Bakanlığı'nın ilköğretim programında (1995) ilk üç sınıfta, sözlü anlatım, yazılı anlatıma göre üstünlük sağladığı ve anlatım çalışmaları için konuların, genellikle okuma parçasının konularından seçilebileceği üzerinde durulmaktadır. Türkçe kitaplarındaki resimler, okuma parçaları, öğrencinin yaşadığı çevrenin ve olayların verdiği imkanlarla sözlü ve yazılı anlatım çalışmalarının sürdürülmesi gerektiği

bildirilmektedir. Resim anlatım çalışması için yararlanılabilecek ve her zaman başvurulacak eğitim araçları olarak kabul edilmekte ve resimlerin anlatılmasında, çocuğun hayal gücünün gelişmesi i< resimlerdeki bazı konuların sınıfça ya da her öğrenci tarafından ayrı ayrı yazılı gerektigi üzerinde durulmaktadır. Düzgün yazmanın, düzgün konuşmakla yakından il olduğunu bu nedenle, sözlü anlatım alıştırmalarının, öğrencilerin düzgün konuşmaları i olduğu gibi doğru ve güzel yazmaları için de başlangıç olacağı belirtilmektedir.

İlk sınıflarda bulunan öğrencilere, bir düşünce, önce söyletirilmeli, sonra yazdırılmalıdır. Söylemenin yazmaya göre daha hızlı yürümesi yüzünden, öğrenciler, 1: harfleri, kelime ve cümleleri atlar a da iki kez yazarlar. Aradaki bu hız farkını gidermek için başlangıçta öğrencilerin yazma hızlarına uyacak biçimde ağır ağır söylemeye, kendi yazdıkları da yeniden okuyarak eksiklerini bulmada alıştırmalarının uygun olacağı ifade edilmektedir, (M.E.B, 1995, ssl22-123).

incelenen Türkçe kitaplarının M.E.Bakanlığı'nın önerdiği gibi ilkokulun 1. ve yıllarında çocuktan sözlü ve yazılı anlatımın gelişmesine yönelik kısımlar olduğu ve son kısmında verilen resmin anlatması istendiği görülmektedir. Böylece çocuğun si kabiliyetlerinin ve yazımının geliştirilmesi sağlanmaktadır. Aynı zamanda 1. sınıf başlayarak parçayı anlaması analiz etmesini pekiştirmeye yönelik kısımlar bulunmaktadır.

Aynı zamanda M.E.Bakanlığı ilk üç sınıfla olduğu gibi 4. ve 5.sınıfta okuma parça her şeyden önce anlama etkinliği için kullanılması gerektiği ve iyi bir anlama için, baş bir okumanın gerektiği ve bu nedenle, 4. ve 5.sınıflarda, öğrenciler, sesli ve sessiz okum beklenen başarıya ulaşılabilmiş olmaları beklenilmektedir, özellikle, sınıflı ilerlemesine paralel bir biçimde sesli okuma etkinliğinin üstünlüğü yerine sessiz okuma etkinliği de önem kazanacaktır. incelenecek okuma parçasının önce öğretmen tarafın sınıfta sesli okunması gerekir, (M.E.B, 1995, ss. 122-127)

Çalışmadan elde edilen veriler işitsel, görsel ve anlamsal özelliklerin etkinliklerinin her eğitim döneminde görüldüğünü gösterdiğine göre M.E.Bakanlığı'nın önerdiği sınıfların ilerlemesine paralel bir biçimde sessiz okuma etkinliğinin sesli okumaya göre daha ön planda olması yerine sesli okuma etkinliğinin her eğitim düzeyinde yer alması daha yararlı olacaktır. Özellikle sınıfla işlenen konuların önce öğretmen daha sonra bir öğrenci tarafından okutulduktan sonra sessiz okuma eksersizleri yapılması daha iyi olacaktır. Böyle bir uygulama sonunda da öğrencilerin düzgün bir telaffuza sahip olabilmeleri daha kolay olacaktır. Aynı zamanda dersin içeriğine göre doğru ve güzel bir söyleyiş kazanmalarında, dinledikle anlama çalışmalarında, ses bantları gibi işitsel araçların kullanılması da yararlı olacaktır. Aynı zamanda dersin içeriğine göre doğru ve güzel bir söyleyiş kazanmalarında, dinlediklerini anlama çalışmalarında, ses bantları gibi işitsel araçların kullanılması da yararlı olacaktır. M.E.Bakanlığı'nın da ilkokul programında önerdiği gibi ünlü sanatçıların doldurduğu masal, öykü vb. plaklarının öğretimde yer alması konunun daha iyi anlaşılmasına s< olacaktır. Aynı zamanda ders kitaplarındaki metinler ve bunların işlenişiyile ilgili bu iş araçların hazırlanmış olması ya da özel radyo, televizyon programları düzenlenmesi ve artına bir nitelik taşıyacağı üzerinde durulması da gelecekteki eğitim uygulamalarına c ümit verici bakmamıza sebep olmaktadır, (M.E.B, 1995, s. 133).

M.E.Bakanlığı'nın ilköğretim programında hangi araç ve gereçlerin kullanılması istendiği konusu incelendiğinde, görsel ve işitsel araçların en çok 1-3.sınıflarda, özellikle henüz öğrenime yeterince hazır olmayan çocuklar için başvurulması, çocukların yaşları ilerleyip 8.sınıfa doğru gidildikçe bu araçlar basitten bileşiğe doğru geliştiği gibi, basılı eğitim malzemelerinin oranda ağır basmaya başlaması (M.E.B, 1995, s. 133) istenmektedir.

M.E.Bakanlığı'nın önerdiği 1. ve 5.sınıflar için gerekli araçlar kısmını incelediğimizde, ses bantları, teypler, plaklar, filmler vb; parçalan açıklayıcı küçük, büyük resimler, duyu ve düşünce, ve konuşmaları geliştirici çeşitli resimler, (M.E.B, 1995, ss. 134-35) üzerinde durduğunu görüyoruz. Aynı zamanda öğrencilerin doğru ve güzel bir söyleyiş kazanmalarında, dinlediklerini anlama çalışmalarında, ses bantları gibi işitsel araçlardan yararlanılması, ünlü sanatçıların doldurduğu şiir, masal, öykü vb. plakalarının öğretimde yer alması ve zamanla ders kitaplarındaki metinler ve bunların işlenişleriyle ilgili bu işitsel araçların hazırlanmış olması ya da özel radyo, televizyon programları düzenlenmesi verimi artırıcı bir nitelik taşıdığı üzerinde durulması, (M.E.B, 1995, s. 133) eğitimin geleceği açısından sevindiricidir.

Aynı zamanda M.E.Bakanlığı'nca önerilen araç ve gereçler duyu organlarını tümünü ele alması yönünden araştırmadan elde edilen verilerle uygunluk göstermektedir. Bunun yanı sıra önerilen bu eğitim malzemelerinin ne oranda kullanıldığı ise düşündürücüdür. Çünkü günümüzde genelde öğretmen ve öğrenciler ezberci ve sadece kitaba bağlı bir eğitim politikasının olduğu konusunda birleşmektedirler. Oysaki anlamın kazandırılmasını ve bilginin soyut hale getirilmesini sağlayacak görsel ve işitsel malzemelerin kullanılması hem bilgiyi kalıcı hale getirecek hem eğitimi daha zevkli hale getirecektir, özellikle eğitimimizde her yıl öğretilmesine rağmen derslerin kavranamaması, öğrencinin ilgisizliği ve çoğunun okulu sıkıcı ve mecburen gidilmesi gereken yerler olarak görmelerinin sebebi üzerinde durulması gerekmektedir. Belki de soyutlama yeteneğinin kazanılarak bilginin daha kalıcı hale getirilmesi her okulun temin edeceği basit bazı eğitim malzemeleri yoluyla sağlanabilir, örneğin, kitapların resimlendirilmesinden kastedilen sadece kitabı resimlendirmiş olmak veya satabilmek için konuyu aydınlatmayan alakasız resimlerin konulması değil de, konuyu daha açık hale getirecek, üzerinde konuşularak ve resimdeki bazı noktaların tartışılmak suretiyle resmin bilgi haline dönüştürülmesi ve anlamı kazanmaya yardımcı olmasında bir araç olarak düşünülmelidir.

Kısacası, yapılacak olan yeni bilimsel çalışmalar çerçevesinde kitapların yazımı ve derslerin işlenişleriyle ilgili kuralların tespit edilmesi gerekmektedir. Mevcut ders kitaplarında gerekli düzenlemeler yapılmalı, ilköğretim ve ortaöğretimdeki kitaplar ve dersin işleniş şekli M.E.Bakanlığı'nın koyduğu standartlar çerçevesinde yeniden ele alınmalı ve gerekli düzenlemeler yapılmalı, kurallar konulurken de ülkemizin ekonomik durumu göz önüne alınarak gerçekçi uygulanabilir kurallar konulmalıdır.

Araştırmadan elde edilen verilerde ilköğretim ve ortaokulda okuyan çocuklarının yaş grubunda uyarının her özelliğinin tanımada etkili olduğunu gösterdiğine göre yaşlar arttıkça kitapların dış (resimler, kapak düzeni, harflerin büyüklüğü, satır araları vb...) ve iç özelliklerinin (konu, dil, işleniş vb.) büyük yaşların aleyhine değiştirilmesi üzerinde durulmalıdır, öğrencinin sınıfı büyüdükçe verilecek materyalin öğretilmesinde işitsel, görsel ve anlamsal özelliklerden yararlanma oranında büyük sınıfların aleyhine bir azalma olmamalıdır, özellikle ilköğretim ilk yıllarıyla son yıllar arasında kitabın iç ve

dış niteliklerinde büyük farklar olmamalı ve çocuğun zihinsel gelişim özellikleri ön planda tutulmalıdır. Bu konuların aydınlatılması ve kriterlerin tespitinde masa başı çalışmaları değil de deneysel çalışmaların verileri göz önüne alınmasının yararlı olacağı inanındayız.

KAYNAKLAR

- Aksu, Sabri (1994) **İlköğretim Okulları İçin Matematik Ders Kitabı Sınıf 6**, Kay Yayınları, Uygun Matbaacılık, İstanbul.
- Aksu, Sabri (1994a) **İlköğretim Matematik Ders Kitabı 8.Sınıf**, Uygun Matbaacılık İstanbul.
- Ayçiçeği. Ayşe (1996) **Uyarının Hafızaya Kodlanmasında İşitsel, Görsel ve Anlamsa Özelliklerin Etkisi**, Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Çağlar, Adil (1992) **Okul Öncesi Eğitim İlkeleri Işığında'1968 İlkokul Program Üzerine Bazı Değerlendirmeler**, 8. Ya-pa Okulöncesi Eğitimi vı Yaygınlaştırılması Seminerleri, Eren Ofset, İstanbul.
- Kaya, Aytekin; Koç, Figen; Emirhasanoğlu, Gürbüz, A (1994) **İlköğretim Okulları İçin Fen Bilgisi Ders Kitabı 7.Sınıf**, Uygun Basımevi, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1990) **İlkokullar İçin Sosyal Bilgiler 4**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1990a) **İlkokul Türkçe Ders Kitabı 1**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1991) **İlkokul Hayat Bilgisi 3**, Eğitim Yayınlan Web Ofise Tesisleri, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1992) **Hayat Bilgisi 2**, Evren Ofset AŞ. Veb Ofset Tesisleri Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1993) **Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi 21** Haziran 1993-2385.
- Milli Eğitim Bakanlığı İlkokul Genel öğretim Müdürlüğü (1995) **İlkokul Programı**, Mili Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Özkapınar, Yılmaz (1986) **Eğitim Sistemimizin Verimsizliği Meselesi**, Tercümar Gazetesi, 15 Nisan 1986.
- Özoğuz, İsmet (1994) **İlköğretim Türkçe 4**, Kaya Yayınları, Uygun Matbaacılık, İstanbul.
- Tekışık, Hüsnü, Hüseyin (1992) **İlkokul Matematik Ders Kitabı 1.Sınıf**, Tekışık A Ş Veb Ofset Tesisleri, Ankara.
- Tekışık, Hüsnü, Hüseyin (1992a) **İlkokul Matematik Ders Kitabı 2.Sınıf**, Tekışık A.Ş. Veb Ofset Tesisleri, Ankara.
- Tekışık, Hüsnü, Hüseyin (1994) **İlkokul Matematik Ders Kitabı 5.Sınıf**, Tekışık A.Ş. Veb Ofset Tesisleri, Ankara.
- Uygun Sadık; Arslan, Ahmet (1994) **İlkokul Türkçe 2 Ders Kitabı**, Metinler Matbaacılık, İstanbul.
- Vester, Frederic (1994) **Düşünmek, Öğrenmek Unutmak-öğrenme Kapasitenizi Nasıl Arttırabilirsiniz?** 2.Baskı, Yön Matbaası, İstanbul (Çev. Aydın Artan).
- Yıldız, Nezihe (1994) **Türkçe 8 İlköğretim Okulları İçin Ders Kitabı**, Milsan Basın Sanayii, Ankara.